

FINANSDEPARTEMENTET

Foredrag i Det Nordiske Administrative Forbund

Handlingsregelen – hvor lenge har vi bruk for den?

*Finansråd Tore Eriksen
13. november 2008*

Disposisjon

- **Historikk**
  - forvaltningen av petroleumsressursene
  - handlingsregelen
- Erfaringer så langt med bruk av Handlingsregelen
- Statens pensjonsfond – Utland
- Avslutning

Disposisjon

- **Historikk**
  - forvaltningen av petroleumsressursene
  - handlingsregelen
- Erfaringer så langt med bruk av Handlingsregelen
- Statens pensjonsfond – Utland
- Avslutning

Forvaltning av petroleumsressursene

- **Første prøveboring i 1971 – siden har har oljenæringen vokst kraftig**
- **Erkjente tidlig mulighetene oljen ga oss, men også at den nye ressursen bød på en rekke utfordringer:**
- Hvordan organisere virksomheten for å sikre overordnet styring og oppbygging av kompetanse i Norge?
- Hvordan utforme et skattesystem for å sikre at de ekstraordinære inntektene tilfalt fellesskapet, samtidig som oljeselskapene fikk incentiver til å utnytte ressursene på en god måte?
- Hvordan og i hvilket tempo burde petroleumsinntektene tas i bruk?

St.meld. nr. 25 (1973-74) Petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn

- **Viktige budskap i meldingen var at**
  - bruken av statens oljeinntekter betyr mer for næringsutvikling og sysselsetting enn selve utbyggingen og driften av virksomheten i Nordsjøen
  - økt bruk av oljepenger ville medføre overføring av ressurser fra konkurranseutsatte til skjermede næringer
- **Langsiktig balanse i økonomien krever derfor en frikopling av bruken fra den løpende inntektsstrøm**
  - bruken av oljeinntekter begrenses slik at
    - konkurranseutsatt sektor ikke blir for liten
    - oljeformuen blir til glede også etter at oljereservene er uttømt
  - i perioder nødvendig å investere deler av de løpende innbetalingene fra petroleumsvirksomheten utenfor Norge

Tempoutvalget

-NOU 1983: 27 «Petroleumsvirksomhetens framtid»

- Mandat å utrede alle forhold av særlig betydning for å kunne vurdere den framtidige utviklingen av petroleumsvirksomheten.
- Foreslo at det langsiktige nivået på petroleumsutvinningen burde gi et stabilt størrelsesforhold mellom statens løpende inntekter fra petroleumsvirksomheten og etterspørselen fra fastlandsøkonomien.
- For å håndtere svingende petroleumspriser pekte utvalget på at den **løpende bruken av oljeinntekter i noen grad burde frikoples fra utvinningen** av petroleum gjennom **etablering av et fond**.
- Fondet skulle **fungere som en buffer** mellom svingende innbetalinger fra oljevirksomheten og de mer stabile utgiftene over statsbudsjettet.

..., men Tempoutvalget så ikke for seg et så stort fond som vi har nå

"... Ut fra de holdninger vi kjenner både i det politiske miljø og generelt i befolkningen, er det vanskelig å tenke seg at hundretalls av milliarder blir plassert som fordringer i utlandet, samtidig som en står overfor udekkede behov innenlands og kanskje også sviktende sysselsetting som nære og påtrengende problemer. De politiske organer må selv ta stilling til om en fondsoppbygging for å unngå framtidig inntektsnedgang er realistisk. Utvalget velger for sin del ikke å bygge på en slik forutsetning. ..."

St.meld. nr. 32 (1984-85) **- oppfølging av Tempoutvalget**

- **Varslet at man ville arbeide med en fondsordning**
  - for å underbygge langsiktige hensyn i anvendelsen av oljeinntektene
  - tjene som buffer mot uforutsette svingninger i disse
- **Oljereservene sett på som en del av nasjonalformuen og utvinningen som en tapping av denne formuen**
  - klargjør at man må skille spørsmålet om den løpende bruken av oljeinntektene fra den løpende opptjeningen av inntektene
  - opprettelsen av et fond legge til rette for en slik frikopling
- **Viktige hensyn ved bruk av oljeinntekter**
  - bevare et allsidig næringsliv
  - kunne videreføre et etablert forbruksnivå også etter oljealderen

Ot.prp. nr. 29 (1989-90) Om lov om Statens petroleumsfond

- **Fondets inntekter** skulle være netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten og avkastningen av den kapitalen som var investert i fondet

Fondets midler skulle bare anvendes til en beløpsmessig overføring til statsbudsjettet etter vedtak i Stortinget

- Understreket at bruk av fondsmidler måtte inngå i en **helhetlig budsjettprosess**, og at det ikke skulle skje noen fondsoppbygging uten at dette **gjenspeilte faktiske overskudd** på statsbudsjettet
- Fondsmidlene plassert som **finansinvesteringer i utlandet**
- Forvaltningen forestås av Norges Bank

St.meld. nr. 29 (2000-2001) Retningslinjer for den økonomiske politikken

- **Rask vekst i fondskapitalen "gjør det nødvendig med en klar strategi for bruken av petroleumsinntekter over statsbudsjettet"**
- **Følgende avveiinger ble trukket fram som sentrale:**
  - Hensynet til en jevn utvikling i det offentlige tjenestetilbudet. Tilsier tilbakeholdenhet i bruken av oljeinntekter fram mot 2020
  - Hensynet til å oppnå en stabil utvikling i økonomien over tid. Tilsier en forholdsvis jevn innfasing av oljeinntektene
  - Hensynet til usikkerhet i framtidige oljeinntekter taler for stor grad av forsiktighet i bruken av dem

Retningslinje for budsjettpolitikken

- Handlingsregelen

- Petroleumsinntektene fases inn i norsk økonomi om lag i takt med forventet realavkastning av Statens petroleumsfond, anslått til 4 pst.
  - Det må legges stor vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet
- > Handlingsregelen skaper **forutsigbarhet** om innfasing av petroleumsinntektene i norsk økonomi
- > Bidrar til å **forankre forventningene** i valutamarkedet og til at store svingninger i oljeinntektene ikke bidrar til en ustabil krone
- > Øker bruken gradvis til et nivå som er **opprett holdbart over tid**

Handlingsregelen legger til rette for en stabil økonomisk utvikling

- **Bruken av oljeinntekter kan på kort sikt tilpasses situasjonen i norsk økonomi:**
  - Stimulere produksjon og sysselsetting i perioder med høy ledighet
  - Holdes igjen på pengebruken i perioder med høy kapasitetsutnyttelse og press i økonomien.
  - Skjermer budsjettet fra konjunkturrelle svingninger i skatteinntektene mv.
  - Fordele særlig store endringer i fondskapitalen eller det strukturelle underskuddet over flere år

Nye retningslinjer for pengepolitikken

- Samtidig med at handlingsregelen ble introdusert, ble det også etablert en ny retningslinje for *pengepolitikken*
- Norges Banks rentesetting skal rettes inn mot lav og stabil inflasjon rundt 2½ pst.
- På kort og mellomlang sikt skal pengepolitikken veie hensynet til lav og stabil inflasjon mot hensynet til stabilitet i produksjon og sysselsetting
- De økonomisk-politiske retningslinjene legger dermed opp til at budsjettpolitikken og pengepolitikken sammen skal bidra til en stabil utvikling i etterspørsel og produksjon

Ot.prp. nr. 2 (2005 – 2006) Om lov om Statens pensjonsfond

- Statens petroleumsfond og Folketrygdfondet skulle samles under en felles "paraply", Statens pensjonsfond
- Fondet skal understøtte statlig sparing for finansiering av folketrygdens pensjonsutgifter og underbygge langsiktige hensyn ved anvendelse av statens petroleumsinntekter
- Alle sentrale bestemmelser om håndteringen av statens petroleumsinntekter ble videreført

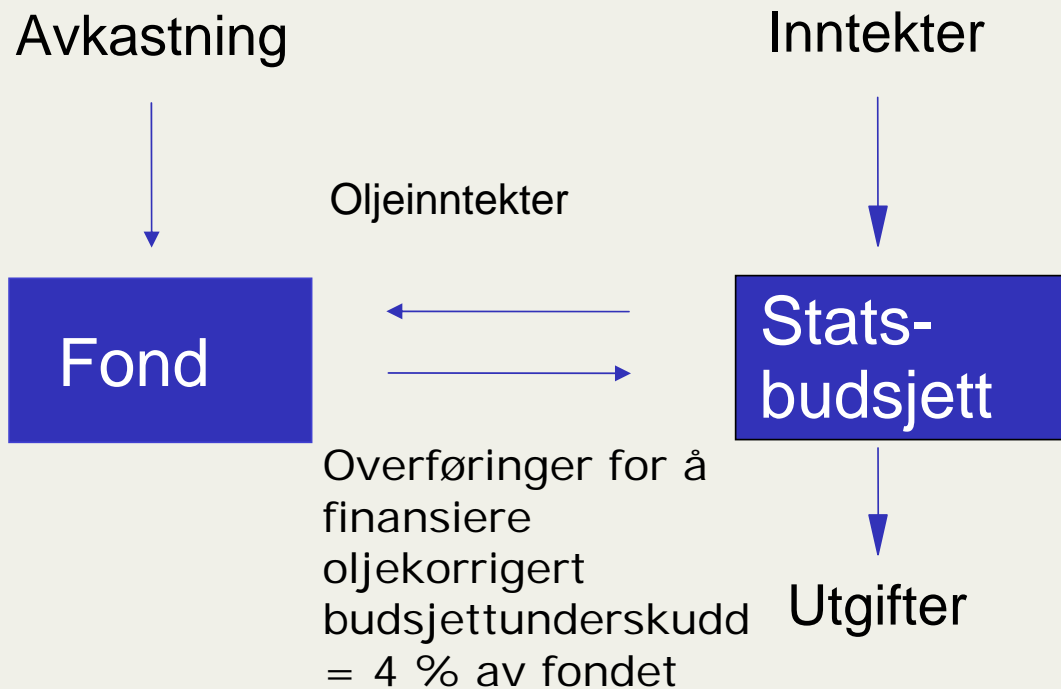

Disposisjon

- Historikk
  - forvaltningen av petroleumsressursene
  - handlingsregelen
- **Erfaringer så langt med bruk av Handlingsregelen**
- Statens pensjonsfond – Utland
- Avslutning

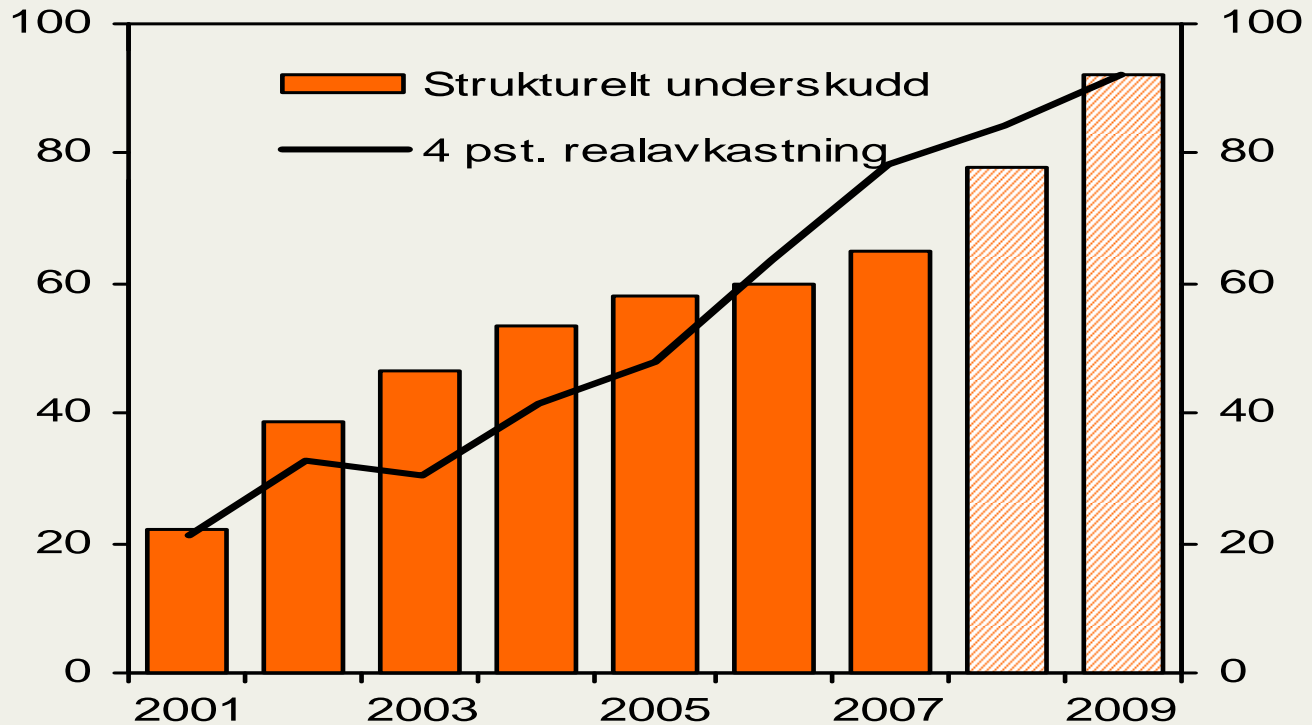
Fondet er en integrert del av budsjettpolitikken

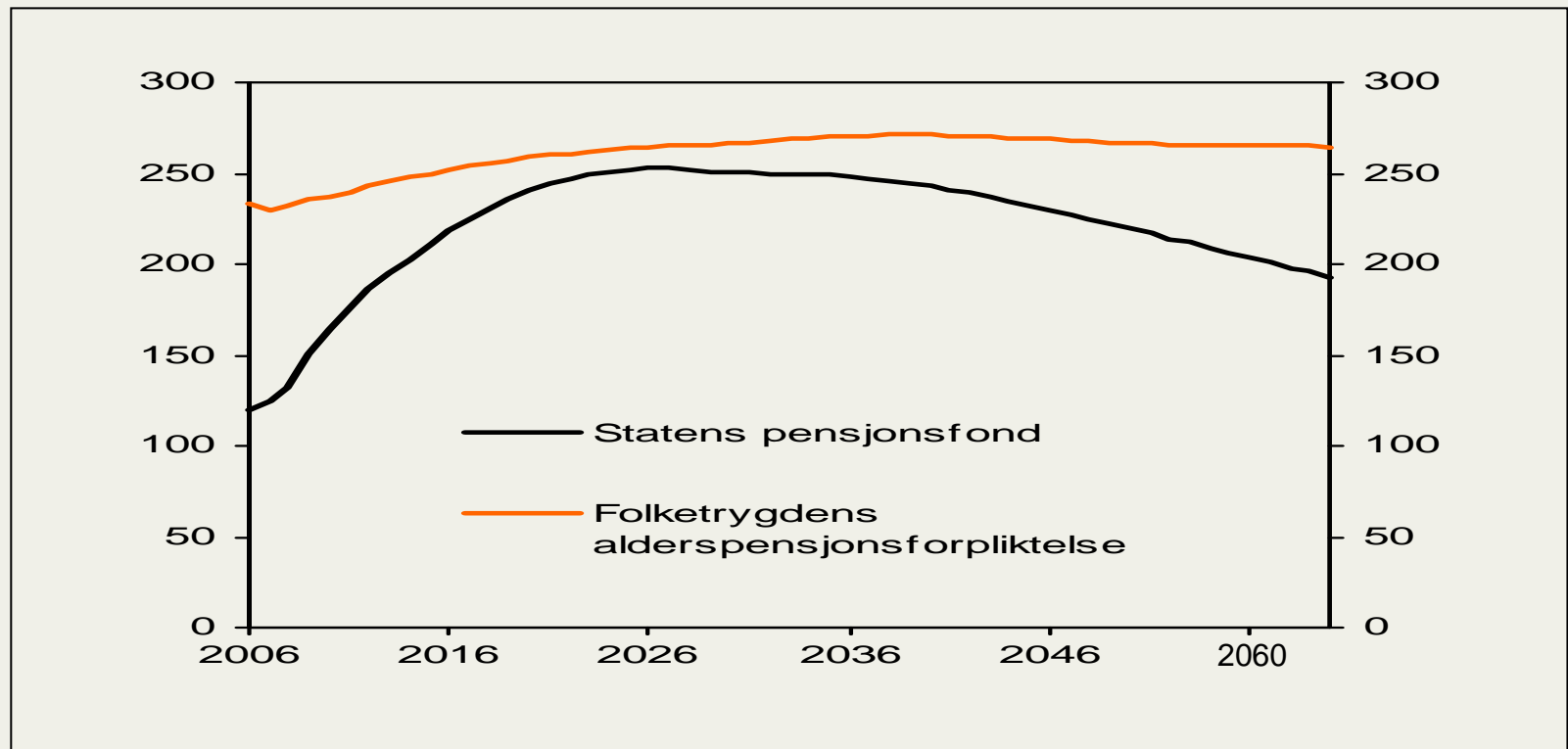
Handlingsregelen – hvordan har det gått?

Statens pensjonsfond og statens alderspensjonsforpliktelse

Prosent av BNP for Fastlands-Norge

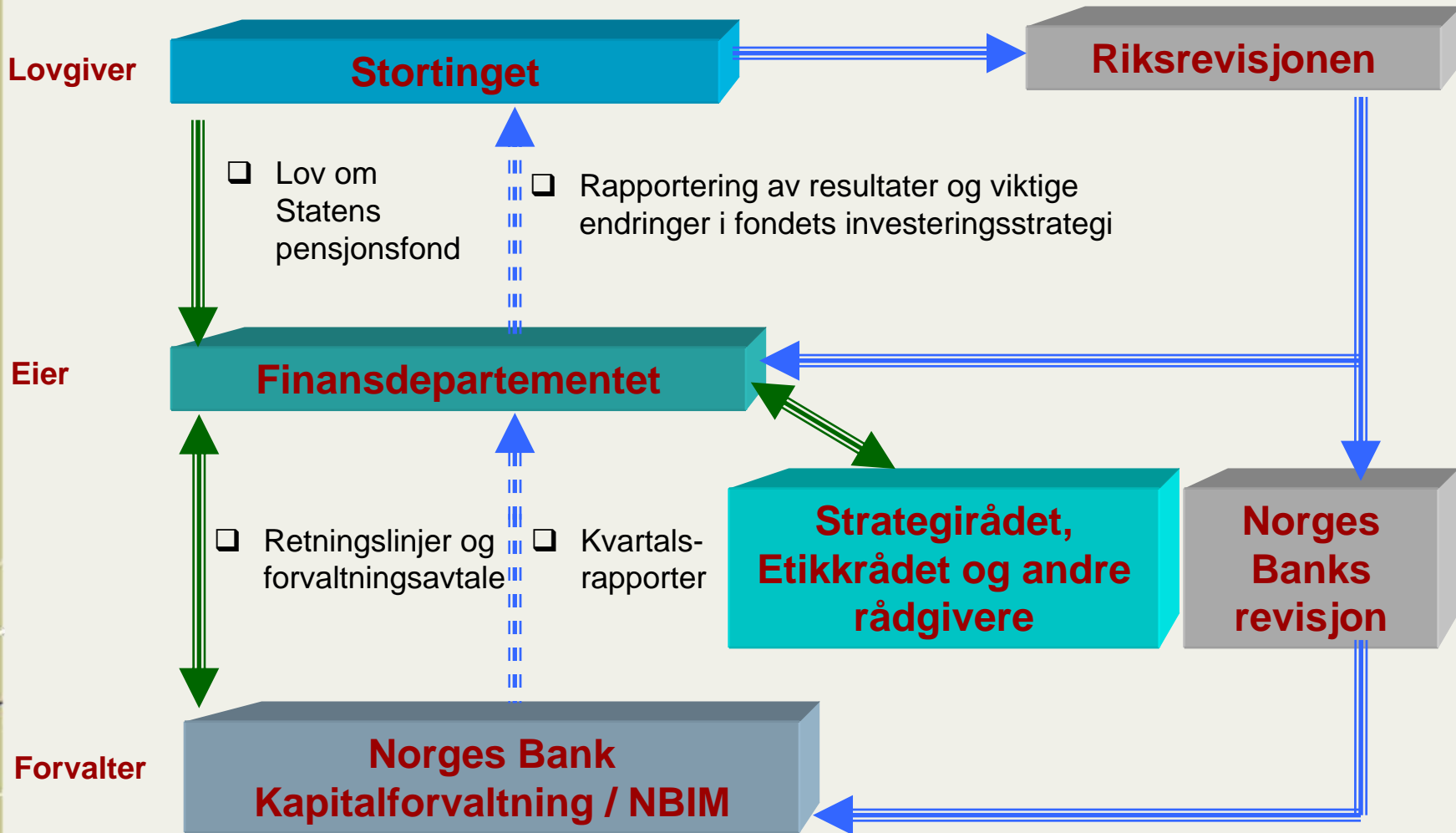

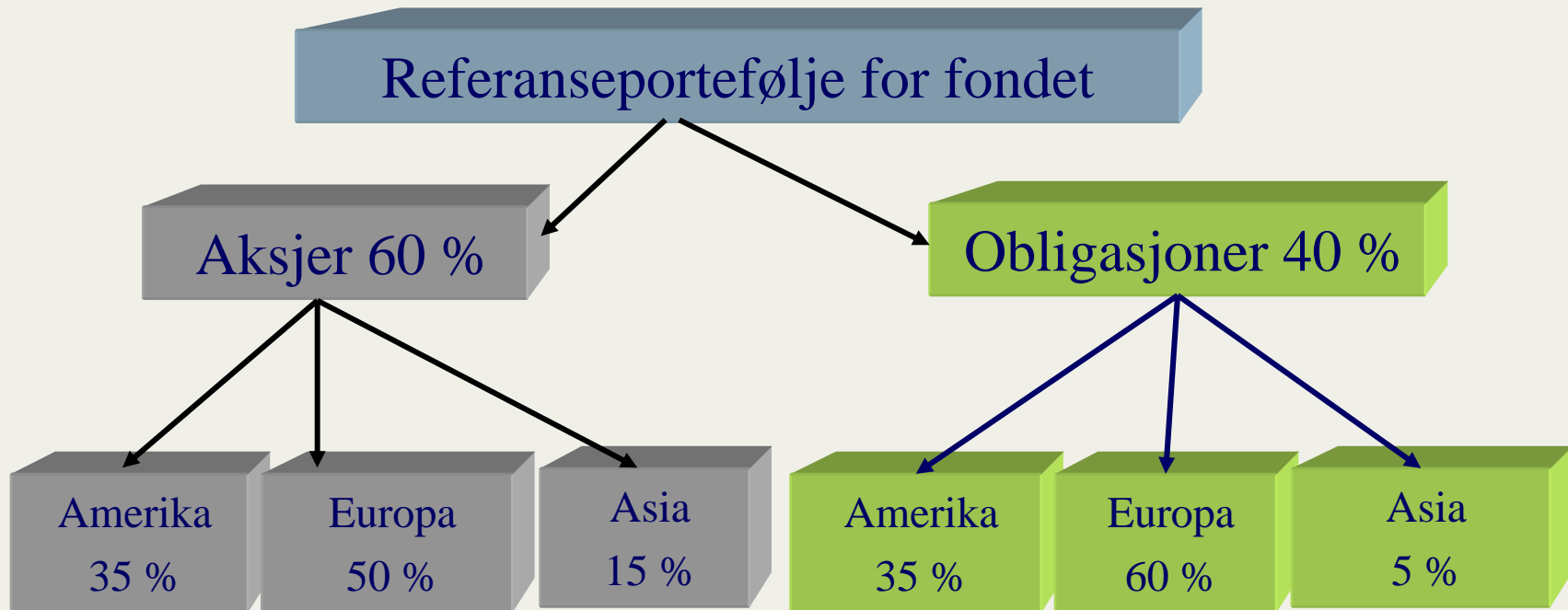
Disposisjon

- Historikk
  - forvaltningen av petroleumsressursene
  - handlingsregelen
- Erfaringer så langt med bruk av Handlingsregelen
- **Statens pensjonsfond – Utland**
- Avslutning

Styringsstrukturen i Statens pensjonsfond - Utland

Sammensetningen av referanseporteføljen i dag

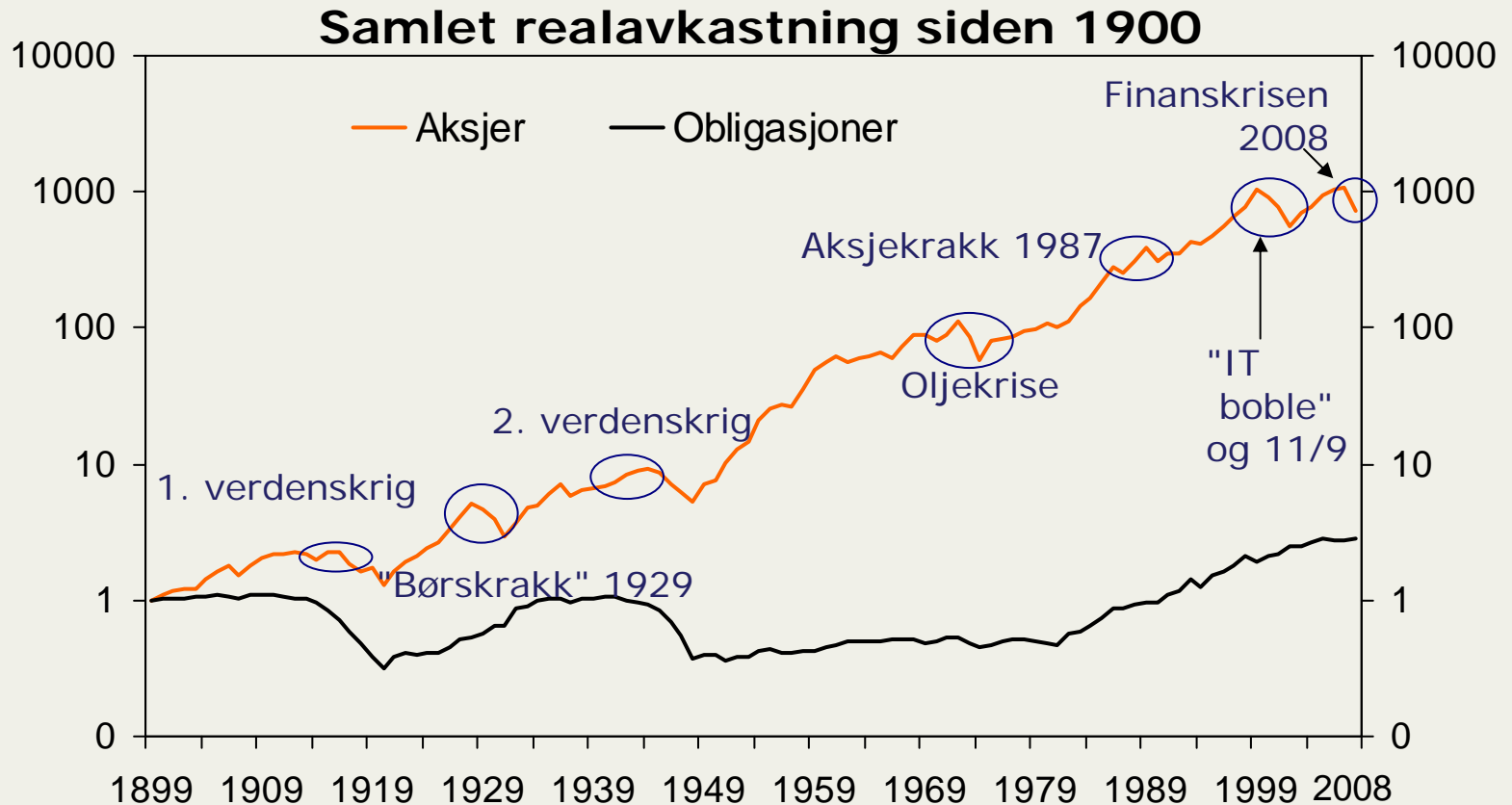

Aksjeindeksene består av om lag 7000 aksjer fordelt på 47 land

Obligasjonsindeksene består av om lag 10000 obligasjoner fra om lag 1 600 utstedere, fordelt på valutaer fra 21 land

Utvikling i aksje- og obligasjonsmarkedet – et hundreårsperspektiv

Kilde: Finansdepartementet/Dimson, Marsh and Staunton

Disposisjon

- Historikk
  - forvaltningen av petroleumsressursene
  - handlingsregelen
- Erfaringer så langt med bruk av Handlingsregelen
- Statens pensjonsfond – Utland
- **Avslutning**

Handlingsregelen - kort oppsummert

- Bruken av oljeinntekter vedtas av Stortinget i forbindelse med budsjettet
- Bruken av oljeinntektene inngår i en helhetlig budsjettprosess
  - ingen øremerking
  - full åpenhet om avveiningene
  - ulike formål prioriteres opp mot hverandre
- Handlingsregelen setter krav til utviklingen i den oljekorrigerede budsjettbalansen over tid, men legger ikke føringer på utviklingen i nivået på offentlige inntekter og utgifter.

Hvor lenge trenger vi handlingsregelen?

Mange land har ikke greid å håndtere rikdom ved ikke-fornybare naturressurser på en god måte

- Fristelsen til å bruke ekstraordinært høye, men forbigående, inntekter kan være særlig stor

Norge har så langt greid å styre unna slike problemer

- Gode institusjoner og et troverdig ankerfeste for budsjettpolitikken

De grunnleggende hensynene vil fortsatt være til stede, også etter oljealderen

- På lang sikt er vi ikke forskjellige fra andre land
- Handlingsregelen ikke ulik budsjettregler i en rekke land
- Fondet kan brukes én gang – avkastningen kan brukes evig

